

ความสำคัญของแพทย์นิติเวชกับกระบวนการยุติธรรม

แสง บุญเฉลิมวิภาส

ศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้อำนวยการศูนย์กฎหมายสุขภาพและจริยศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา นักกฎหมายจะต้องสืบค้นข้อเท็จจริงจนเป็นที่ยุติก่อนจึงจะสามารถปรับบทกฎหมายในกรณีนั้นๆ ได้ โดยเฉพาะในคดีอาญาโจทก์จะต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงจึงจะสามารถลงโทษได้ หากข้อเท็จจริงยังไม่เป็นที่แน่ชัดจะต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ดังนั้นการค้นหาคำความจริงในแต่ละคดีจึงมีความสำคัญมากและในบางครั้งก็ยากกว่าการปรับใช้ข้อกฎหมายเสียอีก

นอกจากบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่จะทำหน้าที่ดังกล่าวแล้ว แพทย์นิติเวชถือเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากที่จะช่วยค้นหาความจริง ยิ่งคดีอาชญากรรมในทุกวันนี้มีความซับซ้อนมากขึ้นบทบาทของแพทย์นิติเวชที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมจะยิ่งมีความสำคัญมาก ไม่เฉพาะเพียงการทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ (Post Mortem Examination) ผ่าศพ (Autopsy) หรือตรวจวินิจฉัยบาดแผลเท่านั้น แต่ในหลายกรณีจะต้องช่วยตรวจหาความจริงเกี่ยวกับหลักฐานทางชีววิทยา (Biological Trace Evidence) การตรวจ DNA การตรวจทางพิษวิทยา (Toxicology) ตลอดจนช่วยให้ความเห็น ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายการแพทย์ด้วยการทำหน้าที่ของแพทย์นิติเวชจึงเกี่ยวข้องกับความรู้ในหลายสาขา และที่สำคัญจะต้องเข้าใจศาสตร์ทางด้านกฎหมายด้วย จึงจะสามารถกำหนดบทบาทของตนได้ถูกต้อง และเป็นประโยชน์กับกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง ในทางตรงข้ามหากแพทย์นิติเวชขาดความรู้ทางนิติเวช และไม่เข้าใจศาสตร์ทางด้านกฎหมายด้วย แต่อยากแสดงออกเพื่อให้เป็นข่าวทางสังคม

กลับจะก่อให้เกิด ความสับสนแก่กระบวนการยุติธรรม และมีส่วนทำให้การดำเนินคดีเกิดความผิดพลาดได้

1. บทบาทของแพทย์นิติเวชในการชันสูตรพลิกศพและการตรวจทางร่างกาย

ดังกล่าวมาแล้วว่า การทำหน้าที่ของแพทย์นิติเวชนั้น นอกจากจะต้องอาศัยความรู้ทางนิติเวชศาสตร์ที่ร่ำเรียนมาแล้วจะต้องเข้าใจศาสตร์ทางด้านกฎหมายด้วย แต่ต้องเข้าใจว่าการมีความรู้และความเข้าใจศาสตร์ทางด้านกฎหมาย ก็เพื่อให้รู้บทบาทและขอบเขตการให้ความเห็นที่ถูกต้องเท่านั้น แต่มิใช่ล้วงล้ำเข้าไปวินิจฉัยในข้อกฎหมายด้วย เพราะการวินิจฉัยในข้อกฎหมายเป็นหน้าที่โดยตรงของตำรวจ และอัยการ บทบาทของแพทย์นิติเวชที่จะเป็นประโยชน์อย่างมากกับกระบวนการยุติธรรมก็คือ การให้ความเห็นอย่างตรงไปตรงมาบนพื้นฐานของความรู้ และจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ซึ่งจะขอยกตัวอย่างเป็นกรณีไปดังนี้

1.1 การให้ความเห็นกรณีตายผิดธรรมชาติหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดว่ากรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ¹ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพ (Post Mortem Examination) การที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้ ก็เพื่อให้มีการตรวจสอบว่า ผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน ตายเมื่อไร ตลอดจนสาเหตุและพฤติกรรมการตาย (Cause and Manner of Death) หากการชันสูตรพลิกศพทำโดยถูกต้องสามารถตอบคำถามดังกล่าวได้² ก็ไม่มีความจำเป็นต้องทำการผ่าศพ (Autopsy) แม้ในกรณีการตายโดยยังมีปรากฏเหตุที่

¹ การตายผิดธรรมชาติ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 มี 5 กรณี ได้แก่ 1. ช่างตัวตาย 2. ถูกผู้อื่นทำให้อยู่ตาย 3. ถูกสัตว์ทำร้ายตาย 4. ตายโดยอุบัติเหตุ 5. ตายโดยยังมีปรากฏเหตุ

² การชันสูตรพลิกศพ ได้แก่การตรวจสภาพภายนอกของศพ โดยดูเพศ อายุ เชื้อชาติ ขาวของที่ติดตัว เลือดฝาด เพื่อตรวจว่าผู้ตายเป็นใคร ตรวจดูสภาพการเปลี่ยนแปลงของศพภายหลังตาย เช่น ดูการแข็งตัวของศพ ดูการตกของเลือดลงสู่เบื้องต่ำ ฯลฯ เพื่อประมาณเวลาตาย ตรวจดูลักษณะบาดแผลที่ปรากฏเพื่อสันนิษฐานถึงสาเหตุการตายซึ่งการตรวจภายนอกดังกล่าวนี้ จะต้องกระทำอย่างละเอียด ต้องพลิกศพดูทั้งด้านหน้าและหลัง (ดูรายละเอียดได้จาก สมบูรณ์ ธรรมเดงกิจ, การตายผิดธรรมชาติ และการชันสูตรพลิกศพ วารสารยุติธรรม ปีที่ 15 ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม 2543 หน้า 35-40)

กฎหมายกำหนดว่าต้องทำการชันสูตรพลิกศพ ก็ต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วน หากมีข้อมูลพบบ่งชี้ได้ว่ามีประวัติเจ็บป่วยเรื้อรังมาก่อนโดยดูได้จากเวชระเบียน (Medical record) หรือได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้จากญาติก็สามารถลงความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการตายได้ กรณีที่จะถือว่าเป็นการตายโดยยังมีปรากฏเหตุควรมีลักษณะดังต่อไปนี้³

- (1) เป็นการตายที่เกิดขึ้นโดยกะทันหันและไม่คาดคิด
- (2) ผู้ป่วยไม่มีประวัติเจ็บป่วยเรื้อรังหรือร้ายแรง
- (3) ญาติหรือผู้เกี่ยวข้องไม่แน่ใจว่าอาจตายจากโรคหรือจากเหตุอื่น
- (4) ไม่มีใครทราบประวัติหรือพฤติการณ์ใด ๆ ที่ตาย เช่น พบศพข้างถนน พบศพตายในบ้านโดยไม่มีใครเห็นหรือพบศพลอยน้ำมา เป็นต้น

การผ่าศพแต่ละครั้ง จึงต้องพิจารณาถึงเหตุผลและความจำเป็นให้ถี่ถ้วน ยิ่งในระยะหลังมีการกำหนดค่าตอบแทนจากการผ่าศพด้วยแล้ว ยิ่งต้องระมัดระวังไม่ให้ถูกครหาได้ว่าผ่าศพเพราะเห็นแก่เงินค่าตอบแทน เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นย่อมจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพทางด้านนิติเวชในที่สุด

สำหรับการให้ความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการตายนั้น แพทย์นิติเวชจะเป็นผู้สรุปความเห็น โดยอาศัยความรู้ทางนิติเวชศาสตร์ให้เห็นว่าผู้ตายตายเพราะบาดแผลที่ถูกยิงโดยอาวุธปืน หรืออาวุธอื่นใด หรือตายเพราะขาดอากาศ เสียเลือดมาก อดอาหาร หรือความตายเป็นผลจากความร้อน ความเย็น ไฟฟ้า หรือฟ้าผ่าหรือเกิดจากสารพิษ ฯลฯ ส่วนการระบุพฤติกรรมแห่งการตาย เป็นการให้ความเห็นว่าผู้ตายตายจากอุบัติเหตุ เช่น พลัดตกจากที่สูง, กินยาผิด หรือเป็นการทำตนเอง เช่น ยิงตัวเองตาย กินยาพิษตาย หรือเกิดจากผู้อื่นทำ โดย

“...การผ่าศพแต่ละครั้ง จึงต้องพิจารณาถึงเหตุผลและความจำเป็นให้ถี่ถ้วน ยิ่งในระยะหลังมีการกำหนดค่าตอบแทน จากการผ่าศพด้วยแล้ว ยิ่งต้องระมัดระวังไม่ให้ถูกครหาได้ว่าผ่าศพเพราะเห็นแก่เงินค่าตอบแทน เพราะถ้าเป็นเช่นนั้น ย่อมจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพทางด้านนิติเวชในที่สุด...”

แพทย์ไม่ควรจะก้าวล่วงไประบุว่าเป็นฆาตกรรม เพราะนั่นเป็นข้อกฎหมายที่ตำรวจ และอัยการ จะเป็นผู้วินิจฉัยเพื่อดำเนินคดีต่อไป แม้ในบางกรณีจะมีข้อมูลอันควรสงสัยได้ว่าเป็นการฆาตกรรม แพทย์อาจตั้งเป็นข้อสังเกตได้และปรึกษาหารือร่วมกับตำรวจและอัยการเพื่อช่วยกันค้นหาความจริง แต่ไม่ควรจะรีบให้ข่าวกับสื่อมวลชน ก่อความสับสนให้เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรม

1.2 การให้ความเห็นเกี่ยวกับบาดแผล

การให้ความเห็นเกี่ยวกับบาดแผลก็เช่นกัน แพทย์นิติเวชมีความสำคัญอย่างมากในกระบวนการยุติธรรม เพราะผลการวินิจฉัยจากแพทย์นิติเวช จะมีส่วนให้นักกฎหมายกำหนดฐานความผิดอาญาที่แตกต่างกันไปว่าบาดแผลที่ถูกทำร้ายในกรณีนั้นเป็นการทำร้ายร่างกายที่ทำให้เกิดอันตรายแก่กายหรือไม่ เป็นการทำร้ายร่างกายจนผู้ถูกทำร้ายได้รับอันตรายสาหัสหรือไม่ ซึ่งมีโทษที่แตกต่างกันในทางกฎหมาย⁴ โดยแพทย์นิติเวช จะให้ความเห็นจาก

³ เฟิงอ้าง, น.1 และดูรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะการตายจากโรคโดยกะทันหันและโรคที่ทำให้ตายโดยกะทันหันได้จาก วิจารณ์ อิงประพันธ์, นิติเวชศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 8 พ.ศ. 2548, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, น. 407-413

⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 295 ผู้ใดทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย หรือจิตใจของผู้ผู้นั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 297 ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี

อันตรายสาหัสนั้น คือ

- (1) ตาบอด หูหนวก ลิ้นขาด หรือเสียอวัยวะ
- (2) เสียอวัยวะสืบพันธุ์ หรือความสามารถสืบพันธุ์
- (3) เสียแขน ขา มือ เท้า นิ้วหรืออวัยวะอื่นใด
- (4) หน้าที่เสียโฉมอย่างติดตัว
- (5) แผลงู
- (6) จิตพิการอย่างติดตัว
- (7) ทุพพลภาพ หรือป่วยเจ็บเรื้อรังซึ่งอาจถึงตลอดชีวิต
- (8) ทุพพลภาพ หรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุพพลภาพเกินกว่าสี่สิบวัน หรือจนประกอบกรรมกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่าสี่สิบวัน

การตรวจบาดแผลว่าบาดแผลนั้นเป็นบาดแผลที่เกิดจากอาวุธปืนเกิดจากของมีคม ฯลฯ และระบุลักษณะของบาดแผลว่าลักษณะของบาดแผลถลอก (Abrasion) บาดแผลฟกช้ำ (Contusion or Bruise) บาดแผลถูกแทง (Stab Wound) บาดแผลฉีกขาดขอบเรียบ (Cut or Incised Wound) บาดแผลฉีกขาดขอบไม่เรียบ (Lacerated Wound) บาดแผลถูกกระสุนปืน (Gunshot Wound) ตลอดจนบันทึกเกี่ยวกับตำแหน่ง จำนวนและขนาดของบาดแผล รวมทั้งความเห็นเกี่ยวกับระยะเวลาการหายของบาดแผล หรือเมื่อหายแล้วจะเป็นแผลเป็นหรือไม่อย่างไร ความเห็นเหล่านี้จะช่วยให้ตำรวจ และอัยการสามารถปรับข้อกฎหมายให้ศาลได้พิจารณาได้ โดยถูกต้อง ข้อที่ควรระวังก็คือแพทย์ไม่ควรจะก้าวล่วงเข้าไปวินิจฉัยในข้อกฎหมายว่า บาดแผลนั้นเกิดจากการทำร้ายโดยเจตนาหรือโดยประมาท หรือไปวินิจฉัยว่าบาดแผลนั้นถือว่าเป็นฆาตกรรมหรือไม่ เพราะนั่นเป็นข้อกฎหมายที่ทางตำรวจ อัยการและศาลจะวินิจฉัยต่อไป หากเป็นการตรวจวินิจฉัยในเบื้องต้นและทางตำรวจขอความเห็นมาในเวลาอันสั้น แพทย์พึงให้ความเห็นไปตามความจริงว่าจากการตรวจวินิจฉัยในเบื้องต้นสันนิษฐานว่า บาดแผลเกิดจากอะไรไปก่อน และรอผลการตรวจพิสูจน์ทางห้องปฏิบัติการอีกครั้ง ยังไม่ควรสรุปหรือวินิจฉัยเด็ดขาดลงไป เพราะการตรวจพิสูจน์ยังไม่ครบกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

1.3 การให้ความเห็นในความผิดเกี่ยวกับเพศ

ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศเป็นคดีที่เกิดขึ้นค่อนข้างมาก และในการค้นหาความจริงเพื่อหาตัวผู้กระทำผิดนั้นบางครั้งก็เป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะการพิสูจน์ว่า มีการล่วงล้ำเข้าไปในอวัยวะเพศของหญิงหรือไม่ หญิงอยู่ในภาวะที่ยินยอมหรือไม่ เพราะหากหญิงอายุกว่า 15 ปี และยินยอมไปร่วมหลับนอนกับผู้ชายยอมไม่เป็นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา การพิสูจน์ในประเด็นเหล่านี้จะต้องอาศัยความรู้ทางนิติเวชศาสตร์มาช่วยอย่างมาก แต่การให้ความเห็นของแพทย์นิติเวชก็ควรจำกัดอยู่ในขอบเขตของความรู้ทางนิติเวชศาสตร์ และรายงานผลไปตามนั้น เช่น ตรวจแล้วพบคราบอสุจิในช่องคลอดหรือไม่ มีรอยฟกช้ำ หรือบาดแผลบริเวณใดของร่างกาย ลักษณะบาดแผลเป็นอย่างไร มีวัตถุอื่นใดในช่องคลอด ทวารหนักหรือบริเวณอื่นของร่างกายหรือไม่ โดยแพทย์ไม่ควรจะก้าวล่วงเข้าไปวินิจฉัยในข้อกฎหมายหรือสรุปผลเกินกว่าความรู้ทางนิติเวชศาสตร์ เช่น รายงานว่า ตรวจแล้วไม่พบคราบอสุจิในช่องคลอด แสดงว่าหญิงไม่ได้ถูกข่มขืน หรือตรวจแล้วพบคราบอสุจิในช่องคลอดแสดงว่ามีการข่มขืน เพราะการแสดงความเห็นเช่นนั้นจะเกิดข้อผิดพลาดได้ เนื่องจากโดยหลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาของศาล การจะถือว่าข่มขืน

กระทำชำเราสำเร็จ เป็นกรณีที่มีการล่วงล้ำเข้าไปในอวัยวะเพศของหญิง โดยจะสำเร็จความใคร่หรือมีการหลั่งของน้ำอสุจิหรือไม่ก็ตาม แม้แต่ในกรณีที่พบอสุจิในช่องคลอดก็สรุปได้เลยว่า มีการร่วมเพศเกิดขึ้นไม่ได้เพราะในบางคดีฆาตกรใช้วิธีฉีดน้ำอสุจิเข้าไปในช่องคลอดภายหลังการฆ่า เพื่ออำพรางคดีว่า เกิดการข่มขืนแล้วฆ่า บทบาทของแพทย์จึงควรให้ความเห็นตามความจริงที่ค้นพบ โดยอาศัยความรู้ทางนิติเวช ส่วนการจะสรุปผลว่าเป็นข่มขืนกระทำชำเราหรือไม่เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยหลักกฎหมายและเหตุผลอื่น ๆ ประกอบจึงจะสามารถสรุปผลได้

หนึ่งในปี พ.ศ. 2550 ได้มีสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเสนอแก้กฎหมายในความผิดเกี่ยวกับเพศ โดยแก้ไขให้ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราไม่จำเป็นต้องกระทำต่อหญิง แต่อาจกระทำต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นหญิงก็ได้ชายก็ได้ อีกทั้งนิยามความหมายของคำว่ากระทำชำเราเสียใหม่ว่า

“การกระทำชำเรา ตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การกระทำเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำโดยการใช้อวัยวะเพศของผู้กระทำกระทำกับอวัยวะเพศ ทวารหนัก หรือช่องปากของผู้อื่น หรือการใช้สิ่งอื่นใดกระทำกับอวัยวะเพศหรือทวารหนักของผู้อื่น”

การแก้กฎหมายดังกล่าว เป็นไปอย่างรวดเร็วโดยไม่ได้มีการสอบถามความเห็นในวงกว้าง ไม่ได้มีการสอบถามความเห็นนักกฎหมายอาญา ตลอดจนแพทย์นิติเวชแต่อย่างใดอีกทั้งไม่ได้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา เป็นการเสนอแก้กฎหมายเข้าสู่สภานิติบัญญัติแห่งชาติเลย ซึ่งการแก้กฎหมายครั้งนี้ จะมีผลกระทบต่อการบังคับใช้กฎหมายอย่างมาก และกระทบต่อการทำงานของแพทย์นิติเวชด้วย เพราะต้องไปตรวจทั้งช่องคลอด ทวารหนัก ช่องปากอีกทั้งถ้อยคำในกฎหมายที่เขียนว่า “....โดยการใช้ อวัยวะเพศของผู้กระทำ กระทำกับอวัยวะ ทวารหนักหรือช่องปากของผู้อื่นหรือการใช้สิ่งอื่นใดกระทำกับอวัยวะเพศหรือทวารหนักของผู้อื่น” ก็ไม่ชัดเจนว่าหมายถึงอะไรและจะตรวจได้อย่างไร การแก้กฎหมายอย่างเร่งรีบในครั้งนี้ จะนำมาซึ่งปัญหาในทางปฏิบัติอีกมากมาย และนี่เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า แก้กฎหมายไปโดยไม่เข้าใจศาสตร์ทางด้านนิติเวช แต่ทำไปตามความอยากเท่านั้นเอง

1.4 การตรวจวัตถุพยานอื่น ๆ ทางชีววิทยาเพื่อประโยชน์ในทางคดี

วัตถุพยานเป็นหลักฐานสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะนำมาใช้เพื่อค้นหาความจริง และค้นหาตัวผู้กระทำผิดซึ่งมีประโยชน์อย่างมากในทางคดี แต่วัตถุพยานนั้นจะต้องได้มาโดยถูกต้องตามหลักวิชา

และสอดคล้องกับหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย ในกระบวนการยุติธรรมทุกวันนี้ ได้อาศัยการตรวจ DNA (Deoxyribonucleic acid) มาพิสูจน์ความจริงในหลายกรณี ซึ่งมีทั้งการตรวจแบบใช้เครื่อง (Automate) และแบบใช้มือธรรมดา (Manual) ซึ่งใช้ได้ทั้งสองแบบ ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้ตรวจ แต่ค่าใช้จ่ายในการตรวจนั้นต่างกันมาก เพราะการตรวจด้วยมือใช้นั้นค่าใช้จ่ายไม่ก็ร้อยละบาทต่อราย ขณะที่การตรวจด้วยเครื่องนั้นใช้ครั้งละ 3,000-4,000 บาท การจะเลือกใช้แบบใด จึงควรคำนึงถึงความสิ้นเปลืองทางด้านงบประมาณด้วย อีกทั้งจะต้องปรากฏเหตุผลและความจำเป็นในการตรวจด้วย ยิ่งการตรวจด้วยเครื่องที่ต้องซื้อเครื่องในราคาที่สูงมากจากต่างประเทศและใช้น้ำยาที่สั่งเข้ามา จะต้องใช้งบประมาณแผ่นดินที่สูงมาก หากผู้ตรวจขาดจริยธรรมก็จะหาประโยชน์ได้จากกระบวนการดังกล่าว และในที่สุดผลจากการตรวจอาจจะนำมาใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้เลย ดังเช่นกรณี 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่แพทยนิติเวชจากส่วนกลาง ไปเจาะเลือดครูและเด็กนักเรียนในโรงเรียนเพื่อมาตรวจ DNA ว่าตรงกับ DNA ของคราบเลือดในที่เกิดเหตุหรือไม่การกระทำในลักษณะนี้ทำไปเพื่อเป็นข่าวหรือมีประโยชน์แอบแฝงอยู่เท่านั้นเอง แท้จริงแล้วไม่สามารถพิสูจน์อะไรได้เลย เพราะ DNA เป็นการพิสูจน์ความเป็นญาติ แต่ความเป็นญาติไม่สามารถบอกได้ว่าคนนั้นมีส่วนร่วมกระทำผิดด้วย เพราะความรับผิดชอบทางอาญาเป็นเรื่องของตัวบุคคล ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเป็นเครือญาติ อีกทั้งการกระทำเช่นนี้ขัดต่อหลักกฎหมายอาญา และละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลด้วย การตรวจดังกล่าวนอกจากจะไม่ก่อประโยชน์อื่นใดแล้ว ยังจะทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดี ซึ่งจะส่งผลให้การแก้ปัญหาที่ยากยิ่งขึ้น

2. บทบาทของแพทยนิติเวชในการตรวจความผิดปกติทางจิต

ในความเข้าใจของคนทั่วไปมักจะเข้าใจว่า งานทางด้านนิติเวชศาสตร์นั้น เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ การผ่าศพ เพื่อหาสาเหตุและพฤติกรรมการตาย รวมทั้งการให้ความเห็นเกี่ยวกับบาดแผล หรือการตรวจทางชีววิทยาในกรณีต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากกับกระบวนการยุติธรรม เพราะเมื่อมีการจับกุมผู้ต้องสงสัยบุคคลนั้นมักจะอ้างว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดผิด ซึ่งนอกจากขั้นตอนทางด้านกฎหมายในการสืบสวนสอบสวนแล้ว ความเห็นและวัตถุพยานที่แพทยนิติเวชนำเสนอ จะมีส่วนอย่างมากที่จะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยจำนนต่อพยานหลักฐานนั้น ๆ จน

นำไปสู่การลงโทษได้ในที่สุด แต่นอกจากวิชาความรู้ดังกล่าวแล้ว ยังมีความรู้อีกด้านหนึ่งซึ่งจัดเป็นสาขาสำคัญของวิชานิติเวชด้วย คือ ความรู้ทางด้านนิติจิตเวช (Law and Psychiatry) เพราะในการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมนั้นหากปรากฏว่าผู้ต้องหาที่มีความผิดปกติทางจิตตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 ได้กำหนดไว้ว่า

“ในระหว่างทำการสอบสวนไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้พนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณี สั่งให้พนักงานแพทย์ตรวจผู้นั้น เสร็จแล้วให้เรียกพนักงานแพทย์ผู้นั้นมาให้ถ้อยคำหรือให้การว่าตรวจได้ผลประการใด

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริต และไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดการสอบสวนไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้นหายวิกลจริต หรือสามารถจะต่อสู้คดีได้ และให้มีอำนาจส่งตัวผู้นั้นไปยังโรงพยาบาลโรคจิต หรือมอบให้แก่ผู้อนุบาล ข้าหลวงประจำจังหวัด หรือผู้อื่นที่เต็มใจไปดูแลรักษาก็ได้ ตามแต่จะเห็นสมควร

กรณีที่ศาลงดการไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาดังบัญญัติไว้ในวันแรกก่อน ศาลจะสั่งจำหน่ายคดีเสียชั่วคราวก็ได้”

สำหรับการพิจารณาในชั้นศาลนั้นหากมีข้อสงสัยว่า ในขณะที่ยังจำเลยกระทำผิดนั้นจำเลยได้กระทำโดยรู้ผิดชอบหรือไม่ หรืออยู่ภาวะที่ไม่สามารถบังคับตนเองได้หรือไม่ศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงในส่วนนี้ด้วย เพราะประเด็นดังกล่าวอาจจะนำมาเป็นเหตุยกเว้นโทษได้ ตามที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้

“...แพทยนิติเวช นั้นมีความสำคัญอย่างมากในการช่วยสืบค้นเพื่อทำความจริงให้ปรากฏ ซึ่งการทำหน้าที่ให้เป็นไปด้วยดีนั้น แพทยนิติเวช จะต้องอาศัยความรู้ที่ถูกต้องตามหลักวิชา และยึดถือ จริยธรรมแห่งวิชาชีพ เป็นความสำคัญอย่างมากในการช่วยสืบค้น เพื่อทำความจริงให้ปรากฏ...”

มาตรา 65 “ผู้ใดกระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น

แต่ถ้าผู้กระทำความผิดยังสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”

มาตรา 48 “ถ้าศาลเห็นว่า การปล่อยตัวผู้มีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน ซึ่งไม่ต้องรับโทษหรือได้รับการลดโทษตามมาตรา 65 จะเป็นการไม่ปลอดภัยแก่ประชาชน ศาลจะสั่งให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลก็ได้ และคำสั่งนี้ศาลจะเพิกถอนเสียเมื่อใดก็ได้”

ในขั้นตอนการพิสูจน์ทางจิตเวชเหล่านี้เป็นศาสตร์ทางด้านนิติจิตเวชซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของนิติเวชศาสตร์ด้วย⁵ แต่ในประเทศไทย ตำรวจ อัยการ ศาล มักจะส่งตัวไปตรวจรักษาและขอความเห็นจากสถาบันกัลยาธนาครินทร์ (เดิมชื่อโรงพยาบาลนิติจิตเวช) ซึ่งสังกัดกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

งานทางด้านนิติจิตเวชจึงเป็นสาขาที่มีความสำคัญอีกสาขาหนึ่งที่แพทย์สามารถช่วยให้นักการ ในกระบวนการยุติธรรมสามารถกำหนดวิธีดำเนินคดี ให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด ตลอดจนสามารถใช้ดุลยพินิจที่ถูกต้อง ในการลงโทษยิ่งในอนาคตอันใกล้นี้ จะมีพ.ร.บ.สุขภาพจิตออกมาบังคับใช้ด้วยการทำงานระหว่างแพทย์กับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

จะต้องมีความเข้าใจร่วมกันมากขึ้น มิฉะนั้นจะเกิดความสับสนในการดำเนินคดีได้

3. บทส่งท้าย

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า แพทย์นิติเวชนั้นมีความสำคัญอย่างมากในการช่วยสืบค้นเพื่อทำความจริงให้ปรากฏ ซึ่งการทำหน้าที่ให้เป็นที่ไปด้วยดีนั้น แพทย์นิติเวชจะต้องอาศัยความรู้ที่ถูกต้องตามหลักวิชา และยึดถือจริยธรรมแห่งวิชาชีพเป็นความสำคัญอย่างมากในการช่วยสืบค้นเพื่อทำความจริงให้ปรากฏ ซึ่งการทำหน้าที่ให้เป็นที่ไปด้วยดีสำคัญ นอกจากนี้ยังจะต้องมุ่งมั่นที่จะทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา โดยไม่เห็นแก่อามิสสินจ้างหรือเกรงกลัวอิทธิพลใดๆ เพราะถือว่าเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการยุติธรรมซึ่งจะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากอคติ 4 ประการคือ **จันทาคติ** ถ้าเอียงเพราะรักหรือชอบพอกัน **โทสาคติ** ถ้าเอียงเพราะชังหรือความขี้ดเคือง **ภยาคติ** ถ้าเอียงเพราะความขลาดหรือความกลัว **โมหาคติ** ถ้าเอียงเพราะเขลาหรือหลงผิดรู้เท่าไม่ถึงการณ์

การทำหน้าที่โดยใช้ความรู้ที่ถูกต้องบนพื้นฐานของจริยธรรมแห่งวิชาชีพ จึงจะทำให้แพทย์นิติเวชเป็นบุคลากรที่ทรงคุณค่า และเป็นกำลังสำคัญในการนำความยุติธรรมมาสู่บุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งเท่ากับได้อำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมด้วย

⁵ ปัจจุบันงานทางด้านนิติเวชศาสตร์ จำแนกออกได้เป็น 8 สาขา คือ นิติพยาธิวิทยา (Forensic Pathology) นิติเวชคลินิก (Clinical Forensic Medicine) นิติจิตเวช (Forensic Psychiatry or Law and Psychiatry) นิติพิษวิทยา (Forensic Toxicology) นิติเซโรวิทยา (Forensic Serology) การตรวจพยานหลักฐานทางชีววิทยา (Biological Trace Evidence) เวชศาสตร์จราจร (Traffic Medicine) และกฎหมายการแพทย์ (Medical Laws)

⁶ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก แสง บุญเฉลิมภักดิ์, ผู้ป่วยจิตเวชกับปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, วารสารดุลพินิจ, เล่มที่ 1 พ.ศ. 2550. น17-3.